

Vadybos (administravimo) koncepcijų realizavimas praktikoje: įsivaizduojamybė, realybė ar perspektyvus iššūkis

Juozas LAKIS, Saulius NEFAS
MRU viešojo administravimo katedra

Vadybos teorija ir vadybos praktika - vienos klasės du poklasai. Ar tai antagonizmas?

Vyrauja nuomonė, kad mokslas ir teorija - „toli“ nuo praktikos ir neatitinka realybės. Ypač tai sakytina apie vadybos mokslus Lietuvos socialiniame kultūriniam kontekste. Kodėl dažnai csama praktika priimama kaip negincijamas ir teisingas sprendimų rinkinys, nereikalaujantis nei argumentacijos, nei gilesnio pažinimo, nei alternatyvų vertinimo?¹

Keldami šiuos klausimus nesame labai originalūs, nes pirmieji sumaištį sukėlė Sokratas ir Platonas, kurie stebėdami savo krasto negandas manė, kad pasaulį reikia tvarkyti ne kaip kitaip, o moksliskai, tačiau tuo pat metu analizavo žmonių gyvenimą (empirika), noredami parodyti, kokia turi būti valstybė. Taigi teigtina, kad antikoje gimė teorijos-praktikos dichotomija.

Rodos, nieko nėra neįprasta, kol neatsigrąžime į mus supančią tikrovę ir nekeičiame klausimo - kodėl mūsų valstybėje kila? Keldami probleminį klausimą, ar vadybos (administravimo) mokslo ir vadybos (administravimo) rsys yra įsivaizduojamybė, realybė ar perspektyva, iesko-

Mykolo Romerio universitete vyko netradicinė konferencija „Efektyvumas viešajame sektoriuje: kuo vadybos teorijos gali pasitarnauti ir kaip praktikai gali patarti?“ Netradiciška tai, kad pirmiausia buvo akcentuojamas ne mokslinis, o praktinis aspektas. Mokslininkai ir praktikai iš Šiaurės, Kauno ir Vilniaus universitetų svarstė, kaip galėtumėte priartinti vadybos (administravimo) mokslą ir vadybos (administravimo) praktiką.

Konferencijos pranešėjai: Šiaurės universiteto Viešojo administravimo katedros doc. dr. V. Tubutienė, Mykolo Romerio universiteto Viešojo administravimo katedros doc. dr. V. Smalskys, Kauno technologijos universiteto Viešojo administravimo katedros doc. dr. fi. Snapštienė

manyta, kad mūsų moksliniai tyrimai neatitinka Europos prioritetų (taip pat neticsa, nes pagal Erasmus programą Lietuva - greta olandų).

Pasirodo, pagrindinės priežastys yra šios: ambiciji stoka (tyrimas rodo, kad tik 8,7 proc. 2007 m. doktorantų norėtų tapti doktorantūros studijas užsienyje) ir mokslininkų bendruomenės uždumimas (kiekvienas dirba sau)². Pastaroji prie-

Teko skaityti Amerikos švietimo tarybos pranešimą apie interesus konfliktus tarp universitetų ir korporacijų³. Dokumentas pagrįstas nuostata, kad interesų konfliktų valdymas nėra išskirtina teisė, o visų pirma moralinė problema. Pasirodo, ne tik pas mus, laisvojo mokslo pradinukus, bet ir ten, mokslo fabrike, yra savų etikos problemų.

Taciau bendras įspūdis skaitant

Koks jį tolesnis kelias? Universitetas nustoja domėtis sukurto jo bazėje moksliniu produktu nuo tos akimirkos, kai tas produktas įteisinamas (t. y. apginamas kvalifikacinis darbas). Manytume, ištisinis toks palyginimas: [sivaizduokime gamintoją nesirūpinantį savo pagamintu produktu! Suprantama, skirtingai nuo plytos ar kastuvo gamybos intelektualinis produktas turi autorių ir formaliai jis laisvas užtikrinti jo tolesnį kelią. Tačiau mokslo darbas retai kada pajūda nuo lentynos.

Vadinasi, universitetams reikia susirūpinti bent jau tinkamu mokslinio produkto pristatymu. Bet ne taip kam nors, o tam tikrai tikslinei grupei - visų pirma įstaigai ar žmonei, kurioje buvo atliekamas tyrimas. Kaip tai padaryti, reikėtų pagalvoti. Tačiau daryti būtina, kad tyrimo praktines rekomendacijas turėtų inovacinį poveikį praktikai.

Dabar - apie kvalifikacinių darbų autorius. Šiandien jiems suteikiami laipsniai, įteikiami diplomai, ju darbai paliekami universiteto bibliotekoje ir viskas. O kodėl toks absolyventas, budamas įstaigos tarnautojas arba žmogus vadubininkas, nenasirodo univer-

kai centro politinė valia buvo tapatinama mokslumui ir verslumui. Si inercija šiandien akivaizdi - tai beveiktiskai neatitinkanti dabartinių reikalavimų ir galimybių mokslo vadyba.

Teko girdėti Birmingemo universiteto teisės profesoriaus Maiklo Kingo poziciją: Vakarų pasaulio mokslininkai dalijami į 5 proc. mokslininkų ortodoksų ir 95 proc. mokslininkų antreprenerių. Pastaruosius jis apibūdina kaip energingus, nebijancius rizikos mokslininkus, kurie pasinaudoja kiekviena galimybe gauti naudos mokslui, kurie mato ne problemą, o galimybę veikti. Ortodoksus jis apibūdina kaip griežtus doktrinierius, kuriems svarbu kurti pažinimo rezultatų sistemą remiantis abstrakčiais mokslinio reikšimo aiškinimais.

Kadangi save laikome Vakanų pasaulio dalimi, kolegij mokslininkų ir ne tik. **14** bandėme teirautis, kaip manoma apie tokią proporciją Lietuvoje. Atsakiusieji mano, kad Lietuvoje ši proporcija yra atvirkstinė - 95 proc. mokslininkai ortodoksai ir 5 proc. mokslininkai antrepreneriai.

Ar galimas perspektyvus iššūkis? Taip! Kodėl? Pirmiausia mes, mokslininkai, jei norėsime kalbėti ir būti {domus pasauliui, turime rasti tam tikrą diskursą. Tas diskursas gali būti Lietuvos empirika paremtas socialinės srities vadybos ir administravimo mokslas.

Antra: grįžtantys emigrantai iš Vakarų ir pagaliau naujausius vadybininkus mirtoms nareneti mūsų nrosre-

Manonik, kad vadybos (administravimo) mokslo ir vadybos (administravimo) ryšys **tera** jsivaizduojamybė, nes tikrovėje nejmanoma atpažinti tai rodančių požymių. Išrandamos arba sąmoningai sukonstruojamos naujos sayokos iš tikrųjų yra jsivaizduojamos. Šiuo atveju kalbama apie mokslininkii ir praktikij socialine partnerystę.

Kodėl? Todėl, kad **ties** praktikiams, tiek mokslininkams teoretikiaras patogu taip gyventi - vieni Idtiems netrukdo ir ramiai dirba savo darbii. Kliūtys sukeltų jtampa, reikalauitij papildomo darbo, pastangu trukdziams šalinti, o to visai **nesino**ri. Jei pripažstame, kad mokslas esti tada, kai yra jtampa, pasakykime, kur esama jtamos socialiniuos moksluose, o tuo labiau vadybos (administravimo) kryptyje? Sios krypties mokslininku Lietuvoje ne daug, o praktikai, kurie galctq buti **salia**, - ncdalyvauja. Kad gyvenamc patogioje jsivaizduojamybes busenoje, didzioji dalis kaltes tenka butent mokslininkams.

Eurostat 2007 m. tyrė posovietiniq šalių, taip pat ir Lietuvos mokslininku dalyvavimo tarptautinėje mokslinėje erdvėje, priezastis. Hipotetiškaibuvo galvojama, kad pagrindines priezastys bus **uzsienio** kalbos nemokejimas, tačiau tyrimo duomenys to ncpatvirtino (yra prestizinhj tarptautiniq organizacijij, kurioms vadovauja italai, skotai, vengrai, labai prastai kalbantys angliskai). Taip pat

¹ Snapšlienė R. Strateginis žmogiskuju istekiių valdymas: sisteminis požiūris. Pranešimas 2009 04 02 Mykolo Romerio universitete vykusioje konferencijoje *Efektivyumas vie'iajame sektoriuje: kuovadybsteorijos gali pasitarnauti ir kpraktikai galipatarti?*

busen^ . Tjeja, sis patogumas visigkai priešingas atviros visuomenės koncepcijai. Pasak koncepcijos kūrėjo K. Poperio, ^socialinėje tikrovėje (viešasis sektorius yra vienas socialinės tikrovės segment^) nėra vienos teisingos ideologijos, geriausio modelio, vieno autoriteto ir I.I. Kiekvien^ teorija reikia ne jrodyti, bet paneigti. Jcj nepavyksta paneigti, tai laikytina laikinai teisinga. Tyrinčtojai turi apibrezti faktus, paneigiančius teorijq¹³. Jei mokslininkai kuria teorijas, socialiniai partneriai turėti } padeti jas paneigti arba patvirtinti.

Kokia realybė? J^ rodo kad ir sis tyrimas. {konf'erencijabuvo pakiesta 10 savivaldybių merq, suteikta galimybė delcguoti bet ką iš vietos politikij, 60 savivaldybiij administracijq direktoriu ir galimybė deleguoti bet k^ is administracijos darbuotoju, 10 apskriciij virsininkq ir galimybė deleguoti bet kq is apskricivi virsininku administracijii, visi parlamentinivi partiju lyderiai, kurie taip pat gali deleguoti bet k^ is politiniu partiju. Sio nereprezentatyvaus tyrimo rezultalai - konf'encijoje nemateme ne vieno asmens is siu svarbiu **strukturi**. Todėl klausimas, kodėl praktikai salinasi mokslininku, yra itin aktualus!

Gal mūsų šalyje kaip ir Did'iojoje Britanijoje, kur, pasak Salfordo universiteto profesoriaus George Me Kay, „yra žmones, kurie **nori** permainii, tarp ju daug akademikq, bet yra ir vadinamujii „antiakademiki4“, kurie akademikus suvokia kaip problemos, su kuria reikia kovoti, dalj“.

² Eurostat/pocketbooks: science, **technology** and innovations in Europe, 2007 edition [2009 m. kovo 2 d.].

³ Popper, K. R. *Atviroji visuomenė ir jos priešai*, 1998.

ti – stebina ryšių tarp universitetų ir verslo **tnastas**. Susipažįsli su vidutinio JAV universiteto veikla ir galvoji apie realybę.

Matyt, miisij akademinii institucijq panašaus masto proveržis j gamyb% aptarnavitn^, viešajj administravim^ dar toli (ypač vadybos ir administravimo srityje). Vangiai klostosi **uni**versitetq bendradarbiavimas su viešojo administravimo institucijomis - bendradarbiavimo sutartys pasirašomos, tačiau jos turi daugiau simbolini, bet ne dalykinj pobudj. Reta kregzde - bendri projektai, o apie dvisales komisijas siekiant sinergijos efekto neteko girdeti.

Kol laukiame geresniq laikij, labiau tinkama mažų žingsnių strategija artinant teoriją ir praktik^ . Dideliems žingsniams trūksta potencialo - ir del silpnos, apsiribojančios formaliu reguliavimu mokslo vadybos, ir del akademinii darbuotoji} atotrūkio nuo kasdienės praktikos, ir del kukliij scilyg4 mokslo eksperimentiniam darbui.

Pirmasis žingsnis: pradėkime nuo to mokslinio produkto, kurj dabar kuriame vadybos ir administravimo srityje - daktaro ir magistro kvalifikaciniai darbai. Simtai **nekvai**lu galvq „kaitina smegenis“, kol sukuria daugiau ar maziau aktuahj mokslinj produkt^ . **Remiames** autorni4 patirtimi ir stebėjimais vadybos ir sociologijos srityje: apie 5-10 proc. magistrantu ir daugiau nei puse doktorantij parengia darbus, turineius inovacinj efekta, taikytin^ praktikoje.

⁴ George Me Kay. *Justurite diktuotipilietiniifudejimifmadas. Atgimimas*. 2009 m. kovo 6-12, nr. 5.

^American Council of Education. Working Paper on Conflict of Interest, www.acenet.edu. Access 24 May, 2008.

sitete ir Lieinformuoja fipit: savo subrandintu idejy ir praktiniu rekomendacijy tolesnj likima? Gal bendromis

Konferencijos organizatoriai: M. Romerio universiteto (MRU) viešojo administravimo fakulteto dekanas doc. dr. T. Sudnickas, MRU valdymo katedros profesorius J. Lakis, LR Seimo valstybės valdymo ir savivaldybių komiteto pirmininkas V. Kurpuvesas, MRU administracinės teisės katedros vedėjas prof. A. Urmonas, viešojo administravimo katedros doc. dr. S. Nefas

pastangomis galimabūtqstumtelėtijo jdirbj j tą terpę, kurioje jis reiskiasi ir kurioje turi ambicijų būli kompetentingu specialistis?

Pazvelkime kick plačiau { universiteti} ryšius su absolventais, kuri tQkstantciaiapasklindapoviesajprverslo sektorius. Jie - pati naturaliausia, pati veiksmingiausia jungtis tarp universitetu ir viešojo administravimo, verslo, visuomenės gyvenimo. Jungtis, kuri siandien **lieka** be gyvybes pozymi, kuri turi gaivinti **moksluma**, inovacijq, modernumq ir universiteto, jo alumni. Realu manyti, kad universitetai gali islikti patrauklus savo auklėtiniams del galimybės paviesinti ji) **tin**kamai susistemintq patyrimq ir idejas, pakviesti juos \ auditorijas, katedras susitikti su destytojais ir studentais, pagerbti juos uz proi'esines veiklos **lai**mejimus. Kodėl taip nedaroma?

Matyt, iš paveldėtos tq laikij inercijos, kai ir gamyba, ir viešasis administravimas, ir aukštosios mokyklos dirbo paklusdamos valdzios cenlru,

svilj j iromiq vadybininkais ir **dybininkai** (darbininkai, tarnautojai) privers vie'ajo sektoriaus vadovus tap-

ti ir būti (o tai sistemingas mokymasis) vadybininkais, nes tiekvidinė, tiek isorinė viešqju organizacijų aplinka nebegales pakesti prastos darbo organizavimo kultQros.

Trečia - studentai nemokantys už **moksla**, bet rimtai studijuojantys, taip pat studentai mokantys už moksl^ ir mastanrys apie darbo perspektyvq, kurioje jic **susidurs** su sistemingai besimokanciais vadovais ir kolegomis. Jie reikalautis savo destytoji} liek epistemologiniu, tiek empiriniij sampratq aiskinimo.

Ketvirta - gal krizė taps pokyciu, verčiančiu mūsų valstybeje ne kurti daug kainuojančius slėniusar par kus, bet sudaryti salygas zaliuoti mokslo ir praktikos slėniams ir parkams univcrsitetuose, nes viešojo sektoriaus veiksmingumui jtakos turi jo modernizavimas, kuris **nepnanomas** bemokslinuu { tyrimii} Sple.tros, be nauju teoriju, pozitrii} ibrmavimo ir praktikos poreikio naujovems.